

FÖRHANDLINGSRÄTTEN — HISTORISKT AVTAL

Bestämmelser om förhandlingsrätt för de statligt anställda tjänstemännen har funnits sedan 1937 och sedan 1940 för de kommunalt anställda. Denna rätt har emellertid inte haft samma innehåll som den formella förhandlingsrätt som 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt tillerkänner arbetstagarna på den privata marknaden.

För de statsanställdas del har det i realiteten endast varit fråga om en överläggningsrätt. Organisationerna har visserligen haft rätt att förhandla och enligt praxis möjlighet att träffa preliminära avtal med staten-arbetsgivaren oftast företrädd av civildepartementet. För att bli bindande har avtalen måst underställas riksdagen för godkännande. Någon strejkrätt för statstjänstemän har som bekant inte heller förelegat.

Möjligheterna att förhandla har emellertid under de två senaste decennierna i praktiken rätt väsentligt förändrats. De preliminära förhandlingsresultaten har successivt fått alltmer slutgiltig karaktär. De avtal som träffats mellan arbetsgivarparten och arbetstagarorganisationerna ifråga om t ex lönerna har nämligen under senare år regelmässigt godtagits av riksdagen och föranlett författningsändringar i överensstämmelse med avtalen.

Under hela efterkrigstiden har frågan om uppbyggnaden av en modern förhandlingsrätt för statstjänstemän varit aktuell, och ett antal utredningar

har arbetat med att söka lösa den frågan. Bland de problem som därvid visat sig vara svårast att reda ut har varit hur en strejkrätt kan låta sig förenas med ordinarie tjänstemans oavsättlighet och med tjänstemännens ämbetsansvar. Till att börja med inebär de förslag som framlades ofullständiga lösningar. De syftade till förhandlingsrätt endast för vissa kategorier jämte begränsad kollektivavtals- och strejkrätt.

De många årens utredningsarbete har nu krönts med framgång i och med den preliminära överenskommelse om huvudavtal som träffats mellan civilministern och statstjänstemännens organisationer. I huvudavtalet regleras hur förhandlingarna ska föras och hur man ska förfara vid samhällsfarliga konflikter. När man undertecknade detta avtal var en förutsättning att den lag som reglerar förhandlingsrätten på den privata arbetsmarknaden i princip också skulle bli tillämplig för de statsanställda.

Ett mycket stort antal lagar och författningar berörs vid genomförandet av förhandlingsrätt för de statligt anställda. Inom civildepartementet har därför utarbetats förslag som kommer att sändas på remiss under hösten. Innehållet i den nya förhandlingsrätten kräver emellertid grundlagsändring, och när en proposition så småningom föreläggs riksdagen fordras därför att beslut fattas av två riksdagar med nyval emellan. Det dröjer därför ganska länge innan den nya förhandlingsrätten kan bli verk-

lighet. Trots detta har man ansett det angeläget att redan nu träffa ett preliminärt huvudavtal om förhandlingsordningen, handläggandet av samhällsfarliga konflikter mm.

I samband med regleringen av förhandlingsrätten räknar man med att sammanföra de bestämmelser som reglerar statstjänstemännens anställningsförhållanden i en tjänstemannalag. För vissa kommunalt anställda, såsom småskollärare m fl, skulle i en särskild lag införas liknande men något mindre detaljerade bestämmelser.

De frågor som tas upp till behandling i tjänstemannalagen blir undantagna från förhandlingsrätten – men liksom fallet är på den privata sidan förutsätter man att de kan bli föremål för överläggningar på samma sätt som skett hittills.

Ett av huvudmålen för statstjänstemännens strävanden under de senaste tjugo åren har varit att söka få till stånd en fullständig förhandlingsrätt. Såväl ur facklig som statsrättslig synpunkt måste därför den nu träffade överenskommelsen om ett huvudavtal betecknas som en händelse av utomordentlig vikt. Den utgör ett stort steg på vägen mot den eftersträfvade förhandlingsrätten. Med största tillfredsställelse kan man således konstatera att – även om avtalet i vissa delar inebär en kodifiering av hittills gällande praxis – förhandlingsrättsfrågan kommit betydligt närmare sin lösning.